

ACIL DURUMLARDA EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET REHBERİ

Türkçe Dili ve Türkiye Bağlamında
Kullanım Kılavuz

uçan süpürge
kadın iletişim ve
araştırma derneği

uçan süpürge
kadın iletişim ve
araştırma derneği

ACIL DURUMLARDA EĞİTİMDE TOPLUMSAL CİNSİYET REHBERİ

Türkçe Dili ve Türkiye Bağlamında Kullanım Kılavuzu

Hazırlayanlar:

Sinem Sefa AKAY

Selen DOĞAN

Editör:

Selen DOĞAN

Tasarım:

Sinem Sefa AKAY

Nisan 2024, Ankara

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteğiyle üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

- 02 BAŞLARKEN
- 05 ARKA PLAN
- 07 NEDEN ÇEVİRİNİN ÖTESİNDE
"UYARLAMA-
YERELLEŞTİRME" ÖNEMLİ?
- 09 TÜRKÇE DİLİ VE TÜRKİYE
BAĞLAMINA UYARLANAN
EİE-GENKİT NE ZAMAN, KİM
TARAFINDAN, NEDEN
KULLANILMALI?
- 27 ÇEVİRİ NOTLARI
- 40 EDİTÖRÜN NOTLARI
- 46 KAYNAKÇA: ÖNERİLER

BAŞLARKEN...

Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği olarak 2008 yılında kurulduğumuzdan beri Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin her alanda sağlanması, kadınların ve kız çocukların insan haklarının korunması ve geliştirilmesi hedefi için mücadeleye etmekten, çaba göstermekten, emek vermekten vazgeçmiyoruz. Cinsiyetçi, sağlamcı, türcü, ırkçı ve homofobik tüm ayrımcı kalıp yargıların kadınların ve kız çocukların yaşamına etkilerini görünür kılmak amacıyla; eşit, kapsayıcı ve erişilebilir nitelikli eğitim hakkı, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerle mücadele, hak temelli medya okuryazarlığı başta olmak çeşitli konularda ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yürütmeye devam ediyoruz. Kız çocukların ve kadınların insan haklarını, onların sözü, öz deneyimi ve yapabilirliklerini görünür ve vazgeçilemez kılmaya yönelik her çabayı her daim önceliyor ve destekliyoruz.

Katkı sunabildiğimiz yazılı veya görsel her yayında, bulunduğumuz her ortamda etkileşimde olduğumuz kişi ve topluluklarla cinsiyetçiliğin, ırkçılığın, türcülüğün, sağlamcılığın, homofobinin ve benzeri tüm ayrımcı eylem ve söylemlerin hem insanlığa hem de bu gezegendeki diğer canlı ve cansız varlıklara verdiği zarara ve bunu engelleyecek araçlara dikkat çekiyoruz. Hak savunuculuğunu bir bütün olarak görüyor ve ihmal edilmiş, görmezden gelinen tüm kesimlerin sözünü büyütme, dayanışmaya odaklanıyoruz.

Afetlere ve krizlere dayanıklı ve dirençli bir toplum için hem sivil alanın hem de ilgili meslek mensupları, saha uzmanları ve politika yapımcıların kullanımı için hazırlanan **United Nations Girls’ Education Initiative, Inter-Agency Network for Education in Emergencies, Education Cannot Wait** tarafından hazırlanan **Acil Durumlarda Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Rehberinin**, “yerelleşme/localisation” odağında kilit kaynakların çeşitli dillere ve bağlamlara uyarlanması savunuyu güçlendireceğini düşünerek bu kaynağı Türkçeye kazandırmak istedik.

Bu amaçla talebimize heyecanla olumlu karşılık veren UNGEI Program Yöneticisi Zeynep Aydemir Koyuncu'ya teşekkür ederiz. Finansal ve teknik destek için kapısını çaldığımız ETKİNİZ Avrupa Birliği Programı ekibinden Murat Çekiç'e fikrimizi cesaretlendirerek desteklediği için, anısı önünde sevgi ve özlemlerle eğilerek içten bir teşekkür, borcumuz. Sorularıyla bu süreci geliştirmemize vesile olan ETKİNİZ Avrupa Birliği Programı ekibine, titiz ve disiplinli çalışarak yazılı çeviriyi tam zamanında ve beklenen kalitede teslim eden Retorik Tercüme ekibi ve Cem Sözeri'ye, belirlediğimiz bazı terim veya kavramların orijinal dildeki hali ile Türkçe çevirisi ve Türkçede/Türkiye'de kullanımına ilişkin önerilerini sunarak danışma sürecimize katkı veren Abdullah (Lambdaistanbul LGBTİ+ Dayanışma Derneği), Aslıhan B. Öztürk (Ayrımcılıkla Mücadele Derneği), Aylin Çakıroğlu Çevik (TED Üniversitesi), Bahar Yavuz, Bengü Kilit (Hüsnü M. Özyeğin Vakfı), Betül Sarı (Suna'nın Kızları), Burcu Küçük Biçer (Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi), Buse Ceren Otaç (Kalkınma Atölyesi Kooperatifi), Çağdaş Özbakan, Emek Aydın, Ezgi Yaman Kennedy, Gülbahar Yılmaz, Gülfer Kırbaş (Çember Sivil İnisiyatif Derneği), H. İpek Gökbek (Kalkınma Atölyesi Kooperatifi), Hatice Merve Aksan (IOM), İrem Çardak (SERÇEV-Serebral Palsili Çocuklar Derneği), Merve Kavas (Yekpare), Merve Unutmaz (KODA), Muratcan Işıldak (Genç Düşünce Enstitüsü), İbrahim Dizlek, Müge Bakioğlu, Necmettin Yemiş, Nilgün Tortop (İnsan Hakları Gündemi Derneği), Nurgül Öz (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği), Özgenur Korlu, Yeşim Kılıç, Z.Asuman Dener (Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı), Hulus Hoca Sosyal Gelişim ve Dayanışma Derneği, ICSNA-Uluslararası Sivil Toplum Ağı Derneği'ne içten teşekkürlerimizle...

Judith Butler ve Athena Athanasiou'nun Başak Ertürk tarafından "Mülksüzleşme: Siyasal Performatif" adıyla Türkçeye kazandırılan kitabının Türkçe Basıma Sunuş kısmında yazdığı üzere "...iki dilin nasıl birbiriyle ilişki kurabileceğini" ve "yoklama sürecinin zorunlu eksikliklerini kabullenmek" gerektiğini biliyor ve Ertürk'ün tabiriyle "kayıp ve kazanımlarla hesaplaşıyoruz". Farklı ülkelerden bilgi, veri, yöntem, araç ve uygulama örnekleri de sunan bu rehber bazı kavram ve terimleri tartışmaya açmamıza olanak sağladı; bu yerel ve/veya uluslararası dolaşımda kullanılan ancak Türkçede ve Türkiye bağlamında geçerli bir karşılığı olmayan kavramlar üzerine çokça tartıştıysak da bazılarının anlamlı ve kullanışlı Türkçe ifadeler bulamadık. Rehberi "yerelleştirme" sürecinde karşılaştığımız bu zorluk kısıtlı zamanda ve sınırlı kaynaklarla kotardığımız bu çalışmanın, ilerleyen günlerde de gelişime, dönüşüme, güncellenmeye devam etmesi gerektiğini gösteriyor.

Bu nedenle bu çevirinin rehberin ilk Türkçe versiyonu olduğunu, metnin "yerelleştirilmesi" çalışmasının sonlanmadığını ve bu rehberin Türkiye'de kullanılabilmesine bilgi ve uzmanlıklarıyla katkıda bulunmak isteyenlerle iletişimimizin süreceğini belirtmek isteriz.

Bu rehberin Türkiye'de çalışmalar yürüten, farklı savunuculuk alanlarında (çocuk, kadın, LGBTİ+, mülteci, engelli, iklim, insan hakları gibi) hak temelli çalışan ulusal ve uluslararası sivil toplum ve insani yardım örgütleri ve ağlarının temsilcileri, çalışanları, uzmanları ile aktivistler ve hak savunucuları için faydalı olmasını ümit ediyoruz.

Bu süreçte saha deneyimlerini paylaştan, uzmanlıkları ve önerileriyle çalışmamıza katkıda bulunan herkese teşekkür ederiz.

**UÇAN SÜPÜRGE KADIN İLETİŞİM VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ ADINA
SELEN DOĞAN – SİNEM SEFA AKAY**

ARKA PLAN

Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği olarak 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından, Türkiye'deki birçok hak savunucusu gibi biz de çabalarımızı; toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılık yaklaşımıyla insan haklarının durumunu ve acil ihtiyaçları izlemek, çocuk ve yetişkinler için feminist güvenliği afet ve kriz bağlamında gündeme getirmek ve raporlamak üzere hem Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi'nin (OCHA) koordine ettiği sektör gruplarına (eğitim, koruma, çocuk koruma ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet gibi) hem de sivil toplum örgütleri ve aktivistler liderliğindeki sivil platformlara katılarak dayanışma çalışmalarına adadık. Böylece, insani yardım müdahaleleri ile afet yönetimi ve hazırlığının hak temelli eylemlerle bağlantı olduğunu deneyimledik ve savunduk. Örneğin, eğitim ile çocuk koruma arasındaki ilişkinin kritikliği veya kanıta dayalı müdahale ve politika planlaması için insan hakları konularının (ihtiyaçlar ve mevcut durum) izlenmesinin önemi bir kez daha kanıtlandı.

UNGEI, INEE, ECW Education in Emergencies (EiE) GenKit;

“150’den fazla toplumsal cinsiyet ve acil durumlarda eğitim kaynağının kapsamlı bir incelemesini ve 2019 ve 2020’de acil durumlarda ve süreğen krizlerde eğitim programlamasını destekleyen küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde 80’den fazla paydaşın katkılarını içeren kapsamlı bir araştırmaya ve bir danışma sürecine” dayanıyor.

EiE-GenKit, programları cinsiyete duyarlı ve dönüştürücü hale getirecek şekilde güçlendirecek bir dizi pratik araç içeriyor.

Bu nedenle bu rehberin Türkçeye ve Türkiye bağlamına uyarlanmasının dayanıklılık çalışmalarına katkı sunmasını istedik. Buradaki ek motivasyonumuz farklı ülkelerde olduğu üzere Türkiye’de de bir araya gelen birçok sivil toplum örgütünün[1] savunuculuğunu yaptığı “yerelleşme”[2] çabalarına el vermek.

Bunun için Etkiniz AB Programından destek aldık. Metnin orijinal dili olan İngilizceden Türkçeye yazılı çevirisi tamamlandıktan sonra iki dilin karşılaştırmalı kontrolü Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği uzmanları tarafından yapıldı. Ardından metnin Türkçeye ve yereldeki ihtiyaçların ve mevcut durumun özgünlüğüne uygun bir

adaptasyonu için; Türkiye’de çalışmalar yürüten, farklı alanlarda (çocuk, kadın, LGBTI+, mülteci, engelli, insan hakları gibi) hak savunuculuğu yapan ulusal ve uluslararası sivil toplum ve insani yardım örgütleri ve ağlarından temsilciler, uzmanlar, bağımsız aktivistlerle danışma süreci yürüttük.[3] Geribildirim ve önerileri hem hafızayı kaydetme adına belgelemek[4] ve hem de rehberin Türkçe çevirisine yansıtma için kullandık.

Ayrıca rehberin krizlerde ve acil durumlarda hak temelli izleme, raporlama, kanıt ve savunuculuk için nasıl kullanılabileceğine dair önerileri ve varsa benzer deneyimleri de alarak söz konusu rehberi insan hakları izlemesi yapan örgütlere tanıtan bir içerik de hazırladık.

[1] Bu konuyu gündemde tutan ve ilgili savunuculuk çalışmaları yürütenler; 2020’de Hayata Destek Derneği’nin inisiyatifleriyle resmîyet kazanan ve halihazırda İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı (IKGV) ve Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM) tarafından ‘Sivil Toplum Kapasite Güçlendirme Projesi’ kapsamında desteklenen [Yerelleşme Savunuculuk Grubu \(YSG\)](#) ve 6 Şubat depremlerinin ardından, YSG üyeleri tarafından kurulan, zamanla başka ulusal ve yerel sivil toplum örgütlerinin katılımı ile büyüyen ve Hayata Destek Derneği ve STGM’nin sekretaryasını yürüttüğü [Türkiye Yerel STK İnsani Forumu \(TIF\)](#).

[2] Türkçede yerelleşme olarak kullanılan “localisation” hakkında daha fazla bilgi için bakınız; [Global Humanitarian Assistance Report 2023](#)

[3] Danışma sürecini 13–24 Mart 2024 tarihleri arasında kamuoyuna açık olan, metinde yer alan 80 kavram, terim, kelime ve cümlelerin çevirisine dair önerileri yazılı olarak aldığımız bir çevrimiçi anket ve 27 Mart 2024 tarihinde ankete gelen yanıtları derinlemesine tartışmaya açtığımız yaklaşık iki saat süren bir çevrimiçi buluşmayla yürüttük. Bu süreçte katkı sunan ve adını anmamıza onay verenleri “Teşekkür” bölümünde görebilirsiniz.

[4] Kelime, terim veya kavramların orijinal dildeki hali ile Türkçede kullanımına ilişkin öneriler “Çeviri Notları” başlığı altında listelenmiştir. Bir kelime, terim veya kavrama ilişkin alınan birden fazla veya farklılaşan öneriler rehberin Türkçe versiyonuna ortaklaştırılarak yansıtılmayı çalışılsa da kelime, terim veya kavramın bölgesi çeşitli yorumlamalara neden olduğu rehber içerisinde özel sembolle belirtilmiştir.

NEDEN ÇEVİRİNİN ÖTESİNDE “UYARLAMA-YERELLEŞTİRME” ÖNEMLİ?

Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği olarak dönem dönem düzenlediğimiz “Kavram Atölyelerinde” kavramları alandan uzmanlarla tartışmanın çok yapıcı ve yaratıcı sonuçlar çıkardığını deneyimledik. Bu atölyelerde etimoloji (kökenbilim) veya semantik (anlambilim)

tartışmasını hedeflemedik.[5]

Amaç, orijinal dildeki kavramın Türkçeye çevirisini ortaklaştırmak veya buna dair karar vermek değil, kavram bize ne anlatıyor, biz kavramı nasıl anlatıyoruz, kullanıyoruz ve nasıl kullanmalıyız üzerine birbirimizin fikrini duymaktı. İşlev yani kavramı kullanma motivasyonu belirleyiciydi.

Özetle, kavramın kullanım biçimleri, yeri, zamanı ve nedenini (amacı, yaratmak istediği etkiyi) konuşarak, deneyim aktarımıyla kavramın “ayırt edici” “algılanan” özelliğinin nasıl açıklanacağını ortaya koymak için birlikte düşünme pratiği yaptık.

EiE-GenKit’in orijinal dili olan İngilizceden Türkçeye çevirisinde de aynı süreci işletmek istedik. **Bazı kelimler, terimler ve kavramların Türkçe dilinde ve özellikle Türkiye’deki insani yardım, afet ve krizlere hazırlık ve müdahale ile hak temelli çeşitli çalışmalarda ve bağlamlarda nasıl kullanıldığı veya kullanılabileceği üzerine düşünmeye, fikir alışverişine, yorumlamaya veya tartışmaya önem ve emek verdik.**

[5] **Etimoloji** bir dildeki sözcüklerin kökenlerini (menşei) ve bunun bir gereği olarak o dilin diğer dillerle ilişkilerini ve zorunlu olarak gerektiği kadar kültürel ilişkilerini araştırır. Bir sözcüğün ya da dildeki benzer bir kullanımın gelişme sürecinin ilk ortaya çıkışından itibaren izlenmesi, hangi dillerde ne şekilde yayıldığına tespit edilerek parça ya da bileşenlerinin analiz edilmesi bilimidir.

Dil biliminin alt alanı olan semantik, dilsel göstergelerin anlamını araştırır.

Bunu, bazen miadını dolduran, eskiyen bir kavramı terk ederek yerine yenisini koymak; bazen yeni deneyimler, öğrenmeler, farkındalıklarla ifade şeklimizi değiştirmek; bazen de ezbere gitmemek, öteden beri taşıdığımız bir terimin altını doldura doldura ilerlemek adına o terimi tekrar ziyaret edip güncelliğinden emin olmak için yapmayı amaçladık.

BU KAVRAM/TERİM;

---

1 GERÇEKTEN SAHADA İŞE YARIYOR MU?

---

2 HAK ÖZNELERİ VE HAK SAVUNUCULARI, FİNANSAL DESTEK SAĞLAYANLAR, HAKLARIN TEMİNİ VE KORUNMASI İLE HİZMET SUNUMU YÜKÜMLÜLÜĞÜ BULUNAN KAMU ÇALIŞANLARI, KARAR VERİCİLER, YETKİLİLER, HİZMET SUNANLAR, MESLEK ELEMANLARI OLARAK BU KAVRAMI VE İFADE ETTİĞİNİ AYNI ŞEKİLDE Mİ ANLIYORUZ VEYA KULLANIYORUZ?

---

3 YENİ KARŞIMIZA ÇIKAN FARKLI İHTİYAÇLARLA NASIL ÖRTÜŐÜYOR? YETERSİZ KALIYOR MU?

---

4 İTHAL İKAME BİR KAVRAM İŞE BİZ ONU TÜRKÇEYE NASIL TERCÜME EDECEĞİZ? BURADA SADECE SÖZLÜK KARŞILIĞI OLARAK TERCÜMEDEN BAHSETMİYORUZ. BAZI SÖZCÜKLERİN ALTINI, ÇERÇEVESİNİ ÇİZEN KÜLTÜR VAR, BAŞKA UNSURLAR VAR. BAŞKA BİR DİLDE BAMBAŐKA GÖRÜNÜŐ, KULLANIŐ ŐEKİLLERİ OLABİLİYOR.

DİYE SORGULADIK.

TÜRKÇE DİLİ VE TÜRKİYE BAĞLAMINA UYARLANAN EİE-GENKİT NE ZAMAN, KİM TARAFINDAN, NEDEN KULLANILMALI?

UNGEI, INEE, ECW Ekim 2022'de rehberi tanıtan notları da içeren [Removing gendered barriers to education in emergencies and protracted crisis \(EiEPC\): Staff capacity building on gender equality with the EiE-GenKit](#) (Acil durumlarda ve süreğen krizlerde eğitimin önündeki cinsiyete dayalı engellerin kaldırılması (EiEPC): EiE-GenKit ile toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışanların kapasitesinin geliştirilmesi) başlıklı bir bilgilendirme notu yayınladı. Bu bilgilendirme notunda vurgulandığı üzere EiE-GenKit;

“

Kriz zamanlarından barış zamanlarına ve sürdürülebilir kalkınmaya kadar toplumsal cinsiyete dair programlamayı teşvik etmek için eğitim uygulayıcılarına pratik araçlar sağlayan türünün ilk temel kaynak paketi. Kurumlararası ve dünya çapında geçerli olan EiE-GenKit, programları toplumsal cinsiyete duyarlı ve toplumsal cinsiyeti dönüştürücü hale getirmek için güçlendirici bir dizi pratik araç içeriyor.

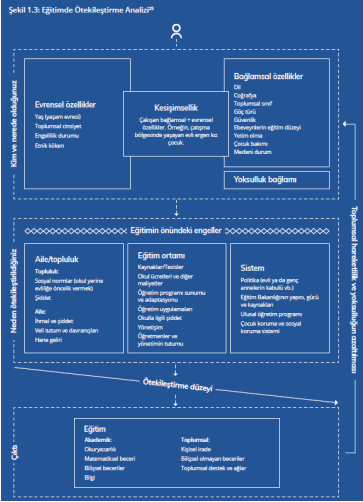
”

Rehberin kriz ve acil durumlarda hak temelli izleme, raporlama, kanıt ve savunuculuk için de kullanılabileceğini düşünüyoruz. Bu bakış açısıyla, çeşitli kriz ve acil durumlarda insan hakları izlemesi yapan örgütlerin rehberin aşağıda listelediğimiz bölümleri ve araçlarından kendi çalışma alanları ve amaçlarına özgün uyarlamayla faydalanabileceğine inanıyoruz.

GİRİŞ BÖLÜMÜ

ŞEKİL 1.2: TOPLUMSAL CİNSİYET SÜREKLİLİĞİ

İzleme çalışması henüz planlanma aşamasındayken izlemenin amacı, hedeflenen çıktılar, toplanacak veriler ve verilerin elde edileceği yöntem ve araçlar belirlenirken burada açıklanan bakış açılarından toplumsal cinsiyet duyarlılığı veya toplumsal cinsiyet dönüştürücülüğe odaklanmak izleme çalışmasında toplumsal cinsiyet eşitliğini/eşitsizliğini etkili bir biçimde ele almayı sağlayabilir. Ayrıca bakınız: **9. Bölüm Ek 1: Terim ve Tanımlar CARE Gender Marker**

ŞEKİL 1.3: EĞİTİMDE ÖTEKİLEŞTİRME ANALİZİ

Hedef kitlenin profili, ayrımcılık veya hak ihlaline dair kök nedenler, kesşimsel alanlar ve etkiye dair ilk haritalandırmayı sağlayan bir araçtır. Ayrıca kısıtlı kaynaklar ve zamanda verimli ve etkili bir izleme yapmak ve sonuçları değişim için savunuculuk veya hizmet sunumunda planlamaya dair kullanmak için çoklu ve eleştirel düşünmeyi de kolaylaştırabilir. İzleme çalışması için bir yol haritası aracı olarak kullanılabilir. Farklı hak alanlarına uyarlanabilir.

1.3. ADE PROGRAM DÖNGÜSÜ VE TOPLUMSAL CİNSİYET

Acil durumlarda veya krizlerde hakların izlenmesi ve raporlanması bu başlık altında vurgulanan aşamaların bir kısmını veya hepsini içerebilecek şekilde yapılırsa daha bütüncül ve tamamlayıcı olacaktır. Kuşkusuz izleme çalışmasını destekleyen finansal kaynaklar, insan kaynağının yetkinliği ve deneyimi ile çalışmanın süresi sınırlılık getirebilir.

1.4. ARKA PLAN STANDARTLAR VE YÖNERGELER

Bu bölümde kaynak olarak önerilen rehberler izleme çalışmaları için de farklı ve zengin bilgi ve araçlar içeriyor. Özellikle toplumsal cinsiyet odağındaki veya toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplama ve kanıt temelli savunuculuk için IASC Gender with Age Marker (GAM–Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci) ve IASC Gender Handbook for Humanitarian Action (İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu) öneriyoruz.

[INEE Guidance Note on Gender](#): An update to the 2010 Gender Pocket Guide, this document offers guidance on delivering education in a gender-responsive manner for anyone involved in providing EIE as part of an emergency preparedness, response, or recovery situation. The EIE-GenKit offers practical tools for implementing this guidance.

[INEE Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery](#): This handbook (abbreviated to the INEE Minimum Standards, or INEE MS) provides a comprehensive framework for quality education in emergency preparedness, response, and recovery. It covers five core domains of education programming: (1) community participation, analysis, and coordination; (2) access and learning environment; (3) teaching and learning; (4) teachers and other education personnel; and (5) education policy. The INEE MS Core Domains are a central and guiding set of standards throughout the EIE-GenKit and are referenced in each tool.

[IASC Gender Handbook for Humanitarian Action](#): This handbook sets out the rationale for integrating gender equality into humanitarian action and provides practical guidance for doing so across sectors. The content of the EIE-GenKit builds on key principles and recommendations from the handbook's chapter on education.

[IASC Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions into Humanitarian Action](#): These guidelines assist humanitarian actors and communities affected by emergencies to coordinate, plan, implement, monitor, and evaluate actions for the prevention and mitigation of GBV. It contains 13 sector-specific thematic area guides (TAGs). The education TAG provides guidance for education actors that we build on throughout the EIE-GenKit.

INEE Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery (Eğitim için Asgari Standartlar: Hazırlık, Müdahale, İyileşme) ise acil durumlarda veya krizlerde eğitim hakkına dair yükümlülük ve sorumlulukların yerine getirilmesini odağa alan çalışmalarda rehberlik sağlayabilir. Ayrıca bu kılavuzun **Kaynakça: Öneriler** bölümünü inceleyebilirsiniz.

İKİNCİ BÖLÜM: İHTİYAÇ TESPİTİ VE ANALİZİ

TABLO 2.1.1: İHTİYAÇ TESPİTİ KONTROL LİSTESİ

Bu araç her ne kadar bir ihtiyaç tespiti döngüsünü ve iş akışını ortaya koysa da bilgi veya veri toplamayı içeren bir izleme çalışmasında takip edilecek adımları listelemek için de kullanılabilir. Toplumsal cinsiyeti hesaba katan ve her bir aşamada buna dair neler yapılacağını açıklayan bir araç olması diğer faydalı özelliği.

TABLO 2.1.2: INEE ASGARİ STANDARTLAR VERİ TOPLAMA SORULARI

Bir kısmı, IASC (2015) Gender Based Violence Guidelines (Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Rehberi) ve IASC (2018) Gender in Humanitarian Action Handbook (İnsani Yardımda Toplumsal Cinsiyet El Kitabı) kaynaklarından alınan ve INEE Asgari Standartlar alanlarına göre gruplanmış (örneğin: eğitime erişim ve öğrenme ortamı) bu soru listesi acil durumlarda eğitim hakkına dair bir izleme çalışmasının araştırma sorularını veya toplanacak verileri tasarımıda yol gösterebilir.

TABLO 2.1.3: TOPLUMSAL CİNSİYET ETİKETLERİ

Veri toplama soruları gibi bu etiketler de toplanacak verileri belirlemede kullanılabilir.

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

Etki Alanı	Etiketler
Eğitime erişim ve öğrenme ortamı	<p>Toplumsal cinsiyet konusu – Kız ve oğlan çocukların okula kaydı/katılımı (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Yoksulluk</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Eğitime saldırı</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Okula ulaşım için güvensiz rotalar</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Erken yaşta evlilik²</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Zorla askere alma³</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – CTCDŞ, TCDŞ ve/veya CSİKK (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)⁴</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı WASH/menstrüel hijyen yönetimi (MHY) eksikliği</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Çocuk koruma komitelerinin eksikliği (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Psikososyal destek müdahalelerinin eksikliği (eğitim kademesine göre ayrıştırılmış biçimde)</p> <p>Toplumsal cinsiyet konusu – Toplumsal cinsiyete duyarlı çocuk koruma mekanizmalarının eksikliği</p>

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI ANALİZ İÇİN SORULAR

TABLO 2.1.1: CİNSİYETE DUYARLI ANALİZ İÇİN YOL GÖSTERİCİ SORULAR

Bir kısmı IASC (2015) Guidelines for Integrating Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Action (Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Müdahalenin İnsani Yardım Faaliyetlerine Dahil Edilmesi Rehberi) , IASC (2018) Gender in Humanitarian Action Handbook (İnsani Yardımda Toplumsal Cinsiyet El Kitabı) , GPE & UNGEI (2018) Guidance for Developing Gender-responsive Education Sector Plan (Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Eğitim Sektörü Planı Hazırlamak için Rehber) kaynaklarından uyarlanan bu tablo acil durumlarda eğitim hakkına dair bir izleme çalışmasında toplumsal cinsiyeti hesaba katmayı sağlamak için kullanılabilir.

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

Tablo 2.1.1: Cinsiyete duyarlı analiz için yol gösterici sorular

INEE AS Etki Alanı 2: Eğitime erişim ve öğrenim	
Yönlendirici sorular	
Krizden kim etkileniyor? <ul style="list-style-type: none"> • Belirli gruplar nasıl etkileniyor?	Kız ve oğlan çocukların karşılaştığı farklı riskler nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • Bunlar farklı gruplar için değişiklik gösteriyor mu?
Bu grupların ihtiyaçları ve öncelikleri nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • Bunlar cinsiyete, yaşa, engellilik durumuna, etnik kökene, statüye (MHY ihtiyaçları, temel eğitim ve koruma hizmetlerine erişim) göre nasıl farklılık gösteriyor?	<ul style="list-style-type: none"> • Bunlarla başa çıkma yöntemleri nelerdir? • Potansiyel risklere ilişkin mevcut bilgiler nelerdir ve farklı gruplardan kız ve oğlan çocuklar bu bilgilere nasıl erişiyor?
Kimin hangi varlıklara (bilgi de dahil), kaynaklara ve hizmetlere erişimi var? <ul style="list-style-type: none"> • Gruplar arasında herhangi bir farklılık var mı?	Kız ve oğlan çocukların farklı koruma ihtiyaçları nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • İhtiyaçlar farklı gruplar için değişiklik gösteriyor mu? • Topluluk içerisindeki geleneksel koruma mekanizmaları nelerdir? Kriz bunları aksatıyor mu?
Kadınların ve erkeklerin eğitime erişimde karşılaştığı farklı engeller nelerdir? <ul style="list-style-type: none"> • Bunlar diğer grupların karşılaştığı durumlardan farklı mı? • Bunlarla başa çıkma yöntemleri nelerdir? • Bunlar cinsiyete, yaşa ve etnik kökene göre nasıl değişiklik gösterir?	<ul style="list-style-type: none"> • Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet e (TDC) en çok maruz kalan gruplar hangileridir? Başa çıkma mekanizmaları nelerdir? Sevki yolları ve destek hizmetleri nelerdir? • Hangi şikâyet mekanizmaları mevcuttur ve bunlar kız ve oğlan çocuklar için ne kadar erişilebilirdir?
Kız ve oğlan çocuklar kendi güvenlikleri konusunda ne hissediyor? <ul style="list-style-type: none"> • Bu, gruplar arasında nasıl farklılık gösteriyor? • Bu, kriz öncesinden farklı mı?	
Temel etken/etmenler nelerdir? Nasıl bilebiliriz?	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: PROGRAM PLANLAMA VE TASARIMI

Hakların temini, korunması ve ihlallerin önlenmesi gibi konularda hem yükümlülük sahibi devletin ve kamu kurumlarının hem de sorumlulukları ve/veya çalışmaları bulunan yerel yönetimlerin, sivil toplum paydaşlarının, uluslararası ve hatta fon sağlayan kuruluşların veya yapıların stratejileri, eylem planları, program ve projelerinin içeriği ve uygulanma sürecini izleyen ve raporlayan çalışmalar için bu bölümden yararlanabilirsiniz. Bölüm girişinde belirtildiği üzere “**Orta ve uzun vadede stratejilerin, eşitsizliklerin temelinde yatan nedenlerin analizine dayanması gerekmektedir.**” Bu nedenler izleme çalışmaları ile, yani düzenli, sistematik ve ayrıştırılmış veri toplama faaliyetleri ile ortaya konulabilir. Bu bakış açısıyla bölüm içerisindeki şu araçları öneriyoruz:

Toplumsal cinsiyete duyarlı ve kapsayıcı yaklaşımı sağlayan stratejilerin seçimine ve önceliklendirilmesine yardımcı olan temel kriterleri özetleyen **Tablo 3.1.1: Strateji Seçimi ve Önceliklendirme için Kriterler Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)**

1. Kriter: Bağlama duyarlı
Sorular
<ul style="list-style-type: none">
Hedef grup/topluluk (eğitim sisteminin içinde, eğitim dışında ve eğitim kademeleri arasında farklı yaş gruplarından ve rollere sahip kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) programın oluşturulması için katılım sağladı mı?
Yaklaşımlar kültürel bağlamı yansıtıyor mu ve çatışma unsurlarını göz önünde bulunduruyor mu?
Program müdahaleleri GEP/çok yıllık ESP kapsamında belirtilen politika önceliklerine, hedeflerine ve göstergelerine katkıda bulunuyor mu?
<p><i>Not: Bağlama duyarlı olunması ve yereldeki talebin yansıtılması her zaman finansal karşılanabilirlik ile bağdaşmayabilmektedir. Toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı ve tesislerin inşası, kısa vadede uygun maliyetli olarak değerlendirilmeyebilmektedir. Ancak, toplumsal cinsiyete ilişkin müdahalelerin bileşenlerinin (“içerikler”) zaman içerisinde belgelenmesi, böylelikle de uygun maliyetin daha uzun vadeli analize olanak sağlanması gerekmektedir.</i></p>
Örnek
<p>Analiz, kız çocukların eğitimine yönelik talebin yüksek düzeyde olduğunu gösterebilir. Afganistan gibi bağlamlarda söz konusu talebe yanıt verilmesi, kız çocuklar için ayrı okullar, kadın öğretmenler, sınırdan duvarları ve güvenli ulaşım gibi toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı ve tesislerin varlığına dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar uygun maliyetli olmayabilir, ancak bunların kısa vadede kız çocukların nitelikli eğitime güvenli bir biçimde erişmesini zaman içerisinde artıracak altyapı odaklı müdahaleler olarak değerlendirilmesi durumunda önceliklendirilebilmektedir.</p>

Krizlerde ve acil durumlarda toplumsal cinsiyete özgü bir sonuç alanı ve ilgili bileşenler (sonuçlar, çıktılar, faaliyetler, vb.) ve bunlara karşılık gelen göstergeler içeren: hakların temini için hizmet sunumu planlaması ve uygulamasına dair bir izleme çalışmasında kullanılabilecek **Tablo 3.2.3: Örnek 2 – Küme Müdahale Çerçevesi Hedefi Örnekleri**

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

#	Faaliyet
	Toplumsal cinsiyete duyarlı geçici sınıfların oluşturulması
	Önerilen Çıktı Göstergeleri
	Oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı geçici sınıfların sayısı. Eğitim kademesine göre ayrıştırınız.
	Yeterli ve cinsiyete göre ayrılmış WASH olanaklarına sahip geçici sınıflara erişimi olan çocuk sayısı (e/k). Yaşa göre ayrıştırınız.
	Standartlar ve Maliyet: Değerlendirilmesi Gereken Sorular
	<ul style="list-style-type: none"> Geçici sınıfın büyüklüğü (metrekare ve sınıf başına düşen öğrenci sayısı), Duvar ve çatı için kullanılması/yasaklanması gereken malzemeler (çadır/branda, ahşap, metal, tuğla, beton, vb.) Zaman çerçevesi ve aşamalar (ilk XX ay içerisinde çadırlar, ardından yarı kalıcı, vb.) Çeşitli modeller/malzemeler için birim malzemeler - alan başına iki çıkış kapısı/yolunun ve kız ve oğlan çocuklar için oturma alanı sağlamak adına yeterli malzemenin varlığından emin olunması, WASH standartları (aşağıdaki bölümü inceleyiniz - aydınlatma ve kapı kilitleri gibi cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlerin maliyetinin göz önünde bulundurulmasını sağlayınız). Koruma standartları: çit, ilkyardım çantası, menstrüasyon hijyen yönetim seti, toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve yönlendirme mekanizmaları için gerekli malzemeler, kilitle raporlama kutusu, vb.

3.3. TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI ADE MALİYETLENDİRME, MALİYET TAKİBİ VE MALİYET ANALİZİ

Bu alt bölüm hakların hayata geçmesine dair uygulamaları veya ihlal durumlarını önleyici müdahaleleri izleme çalışmalarında çoğunlukla göz ardı edilen kurumsal kaynak tahsisini (devletin stratejiler, eylem planları ile yürütücü roldeki kamu kurumları için öngördüğü veya taahhütte bulunduğu) odağa alıyor.

Bölüme girişte vurgulandığı üzere **“Toplumsal cinsiyeti dikkate almayan yetersiz bütçeler, toplumsal cinsiyet dengesizliklerinin bilinçsiz bir biçimde pekiştirilmesine yol açabilmektedir. En azından bütçelemenin toplumsal cinsiyete duyarlı hedeflere ulaşması için bir araç olarak kullanılma fırsatı elden kaçırılmaktadır.”** **“Maliyetlerin analizi, bireysel ve/veya birleşik toplumsal cinsiyete duyarlı ADE müdahaleleri ve programlarının maliyet etkinliğinin ve ölçeklenebilirliğinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.”** Dolayısıyla altyapıyı ve elverişli ortamı veya koşulları oluşturmak için planlama veya uygulama yapabilmenin gerektirdiği bütçeyi veya finansmanı izlemek için şu araçları öneriyoruz:

TABLO 3.3.1: GENEL MALİYETİN BİR PARÇASINI OLUŞTURAN BİLEŞENLER İÇİN TOPLUMSAL CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞTIRILMIŞ NOKTALARA ÖRNEKLER

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

ADE mantıksal çerçevesinden ya da ayrıntılı operasyonel plandan müdahale faaliyetlerine örnekler	Müdahale bileşenleri için toplumsal cinsiyete göre farklılaştırılmış noktalara örnekler (genel maliyetin bir bölümü)	Hangi eğitim kademesine ilişkin bileşenler (okulöncesinden yükseköğretime kadar)	Hangi gruplara (kız ve oğlan çocuklar, kadınlar ve erkekler) uygun içerik
Bileşen türü: Altyapı			
Kapsayıcı, yeterli su, temizlik ve hijyen tesisleri kurunuz.	Eğitim ortamlarında cinsiyete göre ayrılmış tuvaletlerin inşa edilmesi ya da yenilenmesi gerekiyor mu? Öyleyse, hangi tasarimsal özellikler engelli öğrencilerin ve öğretmenlerin erişimine (yardımlı ve yardımsız) destek sunacaktır?	Tüm kademeler	Tümü

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: KAYNAKLARI HAREKETE GEÇİRME

Bu bölümde izleme çalışmalarının nihai aşaması olan izleme sonuçlarının iletişimi ve toplanan verilerin analizinin kanıt temelli savunuculuk için kullanımı ele alınıyor. Bölüm içerisindeki şu araçları öneriyoruz:

TABLO 4.1.1: SAVUNUCULUK PLANI VE PLANIN SUNUMU İÇİN KONTROL LİSTESİ

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

4. Mesajlarınızı hazırlayın.	
Soru	Örnekler
Mesajlarınız toplumsal cinsiyete duyarlı mı? Toplumsal cinsiyete duyarlı ADE kapsamında başarmak istediğiniz değişime ilişkin mesajlarınız kısa, öz ve net mi? Mesajlarınız olumsuz mu yoksa olumlu ve istek uyandırıcı mı? Görüşlerinizi açıklamak için verileri kullanıyor musunuz?	<p> Global Education Cluster <i>Advocacy Key Messages Design Tool</i> (Küresel Eğitim Kümesi Kilit Savunuculuk Mesajları Tasarım Aracı)</p> <p>Örnek Mesaj: “Kriz ortamındaki kız çocukların ilkokul terk olasılığı oğlan çocuklara oranla 2,5 kat daha fazladır. Nakit transferlerinin desteklenmesi, okula tedarik sağlanması ve diğer aynı destekler kız çocukların eğitimi önündeki engellerin kaldırılmasına yardımcı olmaktadır.”</p> <p>Pozitif erkeklikler için örnek mesaj (bkz. Kutu 4.1.2): “İnsanlar değişebilir!”, “Erkek ol ve kuralları değiştir!”, erkekleri “utandırmak ve suçlamak” yerine değişimin aracı olarak teşvik eden olumlu mesajların kullanılması onları erkeklerin kötü davranışları ve bir bütün olarak ataerkilliğin olumsuz etkileri nedeniyle kınamak yerine cesaretlendirebilmekte ve böylece onlara ilham kaynağı olabilmektedir.</p>

KUTU 4.1.3: ACİL DURUMLARDA EĞİTİM VE TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN ÖRNEK SAVUNUCULUK MESAJI

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

Kutu 4.1.3: Acil durumlarda eğitim ve toplumsal cinsiyete ilişkin örnek savunuculuk mesajı

Acil durumlarda kız çocukların eğitimine erişiminin iyileştirilmesi konusunda UNGEI'den örnek mesajlar:

- Bir kız çocuğu okula göndermek onun yaşamının yönünü önemli düzeyde değiştirmektedir. Bu durum çocuğun gelecekteki ailesi için pusulasını sıfırlamaktadır.
- Yaşamının geri kalanında yürüyeceği yolun yönünü değiştirmektedir.
- Yardım etmeyi sürdüren bir yardım elidir.
- Eğitimin yararları bir hazine, yeni bir dil ya da değerli bir hatıra gibi anneden oğula ya da kızına nesiller boyunca aktarılmaktadır. Çocuklar arasında da paylaşılabılır ve asla değerini kaybetmez.
- Eğitilmiş bir kız çocuk daha becerikli bir anne olacaktır, bu çocuk örneğin ilaç şişesi üzerindeki talimatları okuyabilir.
- Bu, yalnızca bir eğitim değil, gelecekteki aile ve gelişen bir toplumu da temsil etmektedir. Dolayısıyla, çatışma sonrasında yeniden yapılanma, ekonomik toparlanma ve büyüme için bir katalizördür ve yalnızca kız çocuklar için değil, o çocukların içinde yaşadığı toplum için de anlamlıdır.
- Kız çocukların okula gitmesi herkesin ayağa kalkmasını sağlar.
- Kız çocukların eğitimi erken iyileştirmenin/gelişimin temel taşıdır/gelecekteki barış ve iyi olma hali için atılmış bir temeldir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: UYGULAMA

Bu bölümdeki araçlar eğitim hakkına dair olsa da farklı hak alanlarına, insani yardım müdahalelerinin odaklandığı “sektörler veya kümeler” uyarlanabilir. Özellikle INEE’nin 2018 yılında yayınladığı hızlandırılmış eğitim programının ne zaman kullanılacağına karar vermeye dair şeması: [Accelerated Education Decision Tree](#), kullanılarak hazırlanan **Şekil 5.1.1: Hızlandırılmış ya da Alternatif Eğitim Programı Ne Zaman Uygulanmalı?**, izleme çalışmalarında neden-sonuç ilişkisi veya sorun-çözüm akışını göstermek için faydalanılabilecek bir araç.

Böylelikle hem sorun tespiti (hak temelli izleme için hangi hizmet sunulmamış veya sorumluluk yerine getirilmemiş) hem de uygulamanın nasıl olduğu veya olması gerektiği (ve hatta bunun hak öznesine veya gruplara etkisi de eklenebilir) tek bir şemada tasvir edilebilir. Bölüm içerisinde yer alan bazı araçların (edinilen dersler, soru listeleri) toplumsal cinsiyet duyarlılığı veya dönüştürücülüğü için bakış açınızı geliştireceğini düşünüyoruz.

KUTU 5.1.3: ALTERNATİF EĞİTİM – GİRLS' EDUCATION CHALLENGE KRİZDEN ETKİLENEN ORTAMLARDA EDİNİLEN DERSLER

TABLO 5.1.3: TOPLUM TEMELLİ EĞİTİM İÇİN KAPSAYICI BİR ÖĞRENME ORTAMININ SAĞLANMASININ GÜVENCE ALTINA ALINMASI İÇİN ÖNEMLİ SORULAR

TABLO 5.1.4: TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI UYGULAMALAR İÇİN ÖNEMLİ SORULAR

TABLO 5.1.5: TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI UYGULAMANIN DESTEKLENMESİ İÇİN ASGARİ SORULAR

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

Önemli sorular	Notlar
Mesleki eğitim programları yerel piyasa talebine cevap veriyor mu ve kız çocukların öğrenebileceği çeşitli meslekler ve/veya beceriler sağlıyor mu?	Eğitim programlarının piyasaları aynı becerilere sahip çok sayıda çalışan ile doldurması gerekmektedir.
Beceri eğitimi kapsamında toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını önlemek adına ne gibi adımlar atılabilir?	Sayıy duyulan ve ücretli istihdamı sağlayacak hem kadınların hem de erkeklerin öğrenim becerilerini kabul etmesini teşvik etmek adına topluluk grupları ve/veya liderler ile birlikte çalışınız. Erkek çocukların beceri ve istihdam beklentilerini ve bunların toplumsal cinsiyet adaletinin göz önünde bulundurularak değerlendirilmesinin gerekkip gerekmediğini düşününüz.
Program gençleri nasıl güçlendiriyor?	Toplumsal cinsiyet ile cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularını değerlendirmek adına kız ve oğlan çocuklar, genç kadın ve erkekler ile birlikte çalışınız. Gençleri kendi yaşamları ve gelecekteki kariyerlerine ilişkin bilinçli kararlar alma konusunda güçlendiriniz.
Kız çocuklara öneride bulunabilecek, rehberlik edebilecek ve rol model olarak hareket edebilecek iş dünyasından yerel kadın liderler ile iletişim kurmak mümkün mü?	İş kadınları yerel düzeye iş adamları kadar görünür olmayabilmektedir.

5.2. ALTYAPI VE HİZMETLER

Bu alt bölüm hakların hayata geçmesi için çok kritik ihtiyaç veya koşul olan altyapıyı yani elverişli ortamı veya koşulları odağa alıyor. İzleme çalışmalarında bütüncül yaklaşım, boşlukları iyi tespit ederek kanıt temelli savunuda gerçekçi, yerinde, ilgili ve etkili önerilerde bulunmak için şu araçları öneriyoruz:

Kutu 5.2.1: Altyapı ve hizmetlerin tanımlanması

Altyapı ve hizmetler aşağıdakileri içermektedir:

- Öğrenme alanının konumu,
- Öğrenme alanının yapısı, tasarımı ve inşası,
- Engelli öğrenciler için uygun düzenlemeler,
- Eğitim alanlarının tasarımı ve bakımı,
- WASH altyapısı,
- MHY tesisleri,
- Okul temelli toplumsal cinsiyete dayalı şiddet e (TCDŞ) karşı koruma, TCDŞ'yi önleme ve bu konuda destek sağlama hizmetleri,
- Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ile hakları eğitimi ve destek hizmetleri,
- Okul temelli sağlık ve beslenme hizmetleri,
- Yerel hizmetlere ve yönlendirmelere erişim.

Yararlı bilgiler başlığı altında yer alan uygulama önerileri izleme çalışması bulgularını raporlama aşamasında politika veya hizmet sunumu önerilerini hazırlamada faydalanılabilir.

5.3. ADE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET: KORUMA VE İYİ OLMA HALİ MÜDAHALELERİ

Bu alt bölüm toplumsal cinsiyete duyarlı koruma ve iyi olma hali müdahaleler için bir nevi kontrol listesidir. Bölüm başında belirtildiği üzere **“Kriz bağlamlarında çocuk ve ergenlerin iyi olma haline dair artan koruma riskleri ve tehditleri arasında çocuk yaşta evlilikler, zorla silahlandırma, çocuk işçiliği ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ) de bulunmaktadır, ancak risk ve tehditler bunlarla sınırlı değildir.”** Bu nedenle bu alt bölümde açıklanan “Adımlar” kısmının izleme çalışmalarında çok yönlü, bütüncül bir bakış için faydalı olacağını düşünüyoruz.

Ayrıca, **Tablo 5.3.1: ADE koruma ve iyi olma hali müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için uygulama konuları**, yine politika veya hizmet sunumu önerilerini hazırlamada faydalı olabilir.

5.4. ÖĞRETMEN VE EĞİTİM PERSONELİ İSTİHDAMI, ÇALIŞMA KOŞULLARI, EĞİTİMİ, DESTEK VE SÜPERVİZYON

Bu alt bölüm eğitim hakkına dair izleme ve savunu çalışmalarında kritik bir paydaş olan öğretmenler ve eğitimcilerle ilgili içeriyor. **“...öğretmenler, insani acil durumlar ve uzun süren krizler sırasında ve sonrasında güvenli, koruyucu ve kapsayıcı öğrenim ortamlarının temininde önemli bir role sahiptir.”** Sadece krizlerle sınırlı kalmadığında da öğretmenlerin, okul idarecileri ve personelinin algı, tutum ve davranışları eğitim hakkının temini ve hak ihalelerinin önlenmesini olumlu veya olumsuz etkilemektedir. Bu bölümde öğretmenler ve eğitimcilerin karşılaştıkları güçlükleri ortaya koyan araçlar izleme çalışmalarınıza farklı bir yön kazandırabilir veya halihazırdaki fikirlerinizi zenginleştirebilir.

TABLO 5.4.1: ÖĞRETMENLERİN KARŞILAŞTIĞI ORTAK GÜÇLÜKLER

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

Çalışma koşulları kontrol listesi

Aşağıda önerilen eylemler öğretmenlerin çalışma koşullarını toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirebilmektedir (INEE Asgari Standartlarda belirtilen genel eylemleri tamamlayıcı olarak). Mümkün olduğu durumlarda söz konusu eylemleri eğitim bakanlığıyla işbirliği içerisinde gerçekleştiriniz. Bu eylemler ani gelişen ve çoklu/süreğen krizlere ilişkindir.

☐	Sözleşme hükümlerinin kadın ve erkek adaylar için toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlayınız. Acil durumlarda, sözleşmelerin ebeveynlerin sorumluluklarını da karşılaması gerekebilmektedir. Örn., çocuk bakımı düzenlemelerinin sağlanması ya da finansal olarak desteklenmesi ve kadınların çalışabilmesi için emzirme süresi ve olanaklarının düzenlenmesi.
☐	Tüm eğitim kademelerinde öğretmen maaşlarının kadın ve erkek öğretmenler için eşit olması gerekmektedir. INEE Asgari Standartlarda belirtildiği üzere öğretmen maaşı nakdi ya da aynı olabilmektedir. ¹⁹
☐	İşyerinde kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı normları ve standartları teşvik eden öğretmen davranış kuralları oluşturunuz. Bu, insani yardım ortamlarında okul temelli TCDŞ risklerinin azaltılmasında oldukça önemli bir araçtır.
☐	Öğretmenlerin okullara güvenli erişiminin sınırlı olduğu eğitim ortamlarına ulaşım için gerekli ulaşım seçeneklerinin mevcudiyetinden emin olunuz.
☐	Gerektiğinde kadın ve erkek öğretmenler için güvenli ve erişilebilir konaklama olanakları sağlayınız.
☐	Kadın öğretmenler için menstrüel hijyen yönetimi tesisleri ve malzemeleri de dahil erkek ve kadın öğretmenler için ayrı su, hijyenik malzeme ve hijyen tesisleri sağlayınız.

ALTINCI BÖLÜM: İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Bu bölüm her ne kadar program izleme ve değerlendirmesine dair bilgiler ve araçlar içerse de hak temelli izleme çalışması nasıl yapılmalı, özellikle veri toplama, kayıt altına alma, analiz etme süreçlerinde nelere dikkat edilmeli konusunda yol gösterici olabilir. Bu kapsamda, şu araçların gözden geçirilmesini öneriyoruz;

TABLO 6.1.1: TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI ADE İZLEMESİ TASARIMI, PLANLAMASI VE YÜRÜTÜLMESİ İÇİN KONTROL LİSTESİ

KUTU 6.2.1: ÖRNEK DEĞERLENDİRME SORULARI

KUTU 6.2.2: NİTEL VE NİCEL VERİLER

TABLO 6.2.1: ADE BAĞLAMLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI İVD'NİN TASARIMI, PLANLAMASI VE UYGULANMASININ DESTEKLENMESİ İÇİN KONTROL LİSTESİ

Önemli noktalar	Ek noktalar ve örnekler	
Toplumsal cinsiyete duyarlı değerlendirme tasarım ve planlama adımları		
☐	Zaman ve fon ayırarak ve değerlendirme ekibinde yeterli kapasitenin olmasını sağlayarak değerlendirmeyi toplumsal cinsiyet konularının veri toplama ve analiz süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olmasını sağlayacak biçimde tasarlayınız.	Değerlendiricilerin bilgiyi özümsemesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı uygun görüşme tekniklerini öğrenmesi için ek eğitim verilmesi ve zaman ayrılması gerekebilir. Bu durum erkeklerin anketör/görüşmeci olarak görevlendirildiği ve kadınlarla görüşme ya da odak grupları yürütmekten kaçınılmadığı koşullarda önem taşıyabilmektedir. "Bütçe ya da zaman kısıtlamaları nedeniyle ek eğitimin mümkün olmaması durumunda araştırmayı söz konusu belirli kitle kapsamında yürütmeyi ciddi olarak yeniden düşünmeniz gerekmektedir. Yanıt verenlerin topluluk içinden mi yoksa dışından mı olursa güvenilirlik sağlanabilir gibi diğer kriterler biçimlendirici araştırma sırasında ele alınmalıdır." ⁹
☐	Değerlendirme için görev tanımlarının hazırlanması ve değerlendirme ekibinin seçilmesi için toplumsal cinsiyet kontrol listelerini kullanınız.	Bkz. Kutu 6.2.3 ve 6.2.4.
☐	İhtiyaç tespiti ve analizini toplumsal cinsiyet konularını değerlendirmenin amaç ve hedeflerine yansıtınız.	➕ 2: İhtiyaç tespiti ve analizi

TABLO 6.3.1: TOPLUMSAL CİNSİYET HAKKANIYETİ KONULARI VE NORMLARI İÇİN GÖSTERGE TÜRLERİ

YEDİNCİ BÖLÜM: ETKİLENEN KİTLEYE KARŞI SORUMLULUK

İzleme çalışmalarına hak öznelerinin ve özellikle çocukların katılımı, yani veriyi onlardan almanın ötesinden onların veri toplama sürecinin planlama aşamasından başlayarak izleme çalışmasına dahil olması mümkün. Etik kurallar ve çocuk güvenliği dahil çeşitli protokol ve mekanizmaların mevcudiyetini gerektirse de kapsayıcı, yaşa uygun ve toplumsal cinsiyete duyarlı katılımı sağlamak için bu bölümdeki bazı araçlar kullanılabilir.

TABLO 7.1: ETKİLENEN KİTLEYE KARŞI HESAP VEREBİLİRLİĞİN, ADE PROGRAM DÖNGÜSÜNÜN HER BİR AŞAMASINDA DESTEKLENMESİ İÇİN ADIMLARA İLİŞKİN KONTROL LİSTESİ

Örnek (tablonun bir kısmı alınmıştır)

İhtiyaç tespiti ve analizi	
☐	<p>Etkilenen kitle için payda; analizinin gerçekleştirilmesi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kitle kimlerden oluşmaktadır (kişi sayısı, toplumsal cinsiyet)? • Kitlenin üyeleri kaç yaşındadır? Ötekileştirici etmenler kitleyi ne düzeyde ve nasıl etkilemektedir (öçü., engellilik durumu, yaş ve toplumsal cinsiyet açılarından)? • Kitle ile nasıl etkileşim kurmayı ve yaklaşımları toplumsal cinsiyet ve yaşa göre değiştirmek adına hangi adımları atmayı düşünüyorsunuz?
☐	<p>Katılımcıların erişilebilirliği</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ulaşması daha zor olan kişiler (öçü., engelli bireyler, dilsel azınlıklar) de dahil, toplumun farklı kesimlerine ulaşmak için çaba gösteriniz. • Refakatsiz çocuklar ya da iletişim engeli bulunan ergen kız çocuklar gibi dışlanmış kişi ve gruplara ulaşınız. • Sınıf, etnik köken, cinsel yönelim, din, okuryazarlık ve yaş gibi etmenlerin erkeklik ifadelerini nasıl şekillendirdiği ve farklı erkek grupları için farklı güç ve ötekileştirme deneyimlerini nasıl ürettiğini düşününüz. Söz konusu çeşitliliğin erkek ve oğlan çocukların katılım potansiyelini nasıl etkilediğini değerlendiriniz. • Farklı yaş, etnik köken ve potansiyele sahip yerel ve taban topluluklardan erkek ve kadın liderleri, dışlanmış gruplara (öçü., gençlik grupları, kadın sendikaları) ulaşmak için danışma ve destek konularında bir araya getiriniz. • Katılım davetlerinin açık bir biçimde ifade edildiğinden emin olunuz ve gerekli olanları, kişilerin birlikte oluşturma faaliyetlerine dahil olma yollarını ve çalışmanın yürütülme nedenini açıklayınız. • Katılım için büyük baskı, Braille alfabesi ve ses gibi erişilebilir formatlarda davetiyeler hazırlayınız. • Potansiyel katılımcılara bilgilerin nasıl kullanılacağını ve gizli kalacağını açıklayınız.

KUTU 7.3: ARAŞTIRMAYA ERGEN KIZLARIN KATILIMI: ÖNERİLEN ARAÇLAR

TABLO 7.2: TOPLUMSAL CİNSİYET SÜREKLİLİĞİ – TOPLULUĞA DANIŞMA ÖRNEKLER

SEKİZİNCİ BÖLÜM: HAZIRLIK VE KOORDİNASYON

8.3. ADE'DE TOPLUMSAL CİNSİYET RİSK TESPİTİ

“Toplumsal cinsiyetin ADE hazırlığına entegre edilmesi şunları ifade etmektedir:

- *Toplumsal cinsiyet ve diğer ötekileştirme etmenlerine ilişkin mevcut eğitim eğilimlerinin anlaşılmasına ilişkin verilerin derlenmesi,*
- *Toplumsal cinsiyet ve ötekileştirme eğilimlerinin ve toplumların ve sistemlerin tehlikeleri, şokları ve baskıları önleme, bunlara hazırlıklı olma ve tepki verme konularındaki kırılma durumlarının ve kapasitelerinin tespit edilmesi,*
- *Uygun acil durum planlaması.”*

Afet ve krizlerde hakların ne ölçüde hayata geçtiğini ve hak ihlallerini izleyebilmek için risk tespitinin kriz öncesinde yapılması gerekir. Dolayısıyla izleme göstergeleri hazır olursa krizin gerçek etkisini tam olarak değerlendirmek mümkün olur.

Tablo 8.3.1: ADE risk tespitinde toplumsal cinsiyet ve kapsayıcılığı değerlendirmenin desteklenmesi için sorular bu açıdan gösterge setleri hazırlamaya katkı verebilir.

Tablo 8.3.2: Hazırlık için asgari adımlar ise hazırlıkların ne kadarının mevcut olduğu veya tamamlandığına dair izleme göstergeleri yaratma da kullanılabilir.

Son olarak, **Tablo 8.3.3: Toplumsal cinsiyet verisi anlık/güncel görüntüsü** yukarıda çokça bahsi geçen toplumsal cinsiyete duyarlı bir izleme çalışmasına ışık tutabilir.

ÇEVİRİ NOTLARI

Yayının Türkçe versiyonunda bazı kelime, terim veya kavramların orijinal dildeki hali ile Türkçe çevirisi veya Türkçede kullanımına ilişkin öneriler aşağıda alfabetik sıraya göre listelenmiştir. Bir kelime, terim veya kavrama ilişkin alınan birden fazla veya farklılaşan öneriler rehberin Türkçe versiyonuna ortaklaştırılarak yansıtılmayı çalışılsa da kelime, terim veya kavramın böylesi çeşitli yorumlamalara neden olduğu rehber içerisinde özel sembolle belirtilmiştir.

Accountability: Hesap verebilirlik

Accountability to affected population: Etkilenen kitleye karşı hesap verebilirlik

→ Burada bahsedilen, kriz veya acil durumdan etkilenen nüfus veya topluluklara hesap verme sorumluluğudur. Terime dair daha detaylı bilgi için bakınız IASC (2021) [İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu](#), Sayfa 57

Achieve and maintain a high degree of educational professionalism: Yüksek düzey eğitim profesyonelliğinin sağlanması ve sürdürülmesi

Actors: Paydaşlar

→ Aktör(ler) yerine Türkçe bir kelime olan ve daha anlaşılır, bilinen ve kullanılan “paydaş” kavramı tercih edilmiştir.

Alternatives to formal schooling: Örgün eğitime alternatifler

Appropriateness: Yerindelik/uygunluk

Augmented and/or alternative communication (AAC): Artırıcı ve/veya alternatif iletişim (AAİ)

Availability and quality of education: Eğitimin erişilebilirliği ve niteliği

Catch-up programme/education: Telafi programı/eğitimi

Child safeguarding: Çocuk güvenliği

Children associated with armed forces and groups: Silahlı kuvvetler ve gruplarla ilişkilendirilen çocuklar

→ Eğitim kurumları askeri amaçlarla kullanıldığında, silahlı unsurların çocukları askere alması veya askeri işlerde kullanması riski artabiliyor. Çocukların silahlı gruplar tarafından zorla askere alınmasına dair detaylı bilgi için bakınız [Save the Children & UNICEF \(2022\) The Paris Principles Operational Handbook](#).

Cluster: Küme veya (bazı durumlarda) kümelenme

Cluster Needs Analysis: Küme İhtiyaç Analizi

Conflict-sensitive recruitment: Çatışmaya duyarlı işe alım

Connectedness: Bağlantılılık

Costing, cost tracking, and cost analysis: Maliyetlendirme, maliyet takibi ve maliyet analizi

Cost capture: Maliyet tahmini/takibi

Country Cluster: Ülke Kümesi

Crisis-hit countries: Krizden etkilenen ülkeler

Cross-cutting: Tüm alanları kesen/ tüm konuları ilgilendiren

Cultural and linguistic minorities: Kültürel ve dilsel azınlıklar

→ [UNHCR](#) "Azınlık, sayıca nüfusun geri kalanından az olan etnik, dini veya dilsel farklılıklar taşıyan grup olarak tanımlanabilir."

derken Türkiye'deki azınlıklar, etnik ve dinî azınlıklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara

Mensup olan Kişilerin Haklarına dair Bildiri "ulusal veya etnik,

dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişilerin hakları konusunda

uluslararası insan hakları belgelerinin etkili bir biçimde

uygulanmasını daha fazla güvence altına alma ihtiyacını kabul"

etmektedir. Danışma sürecinde kültürün dili de kapsadığı ne var

ki ayrı vurguyu da gerektiren anadili resmi dillerden farklı

grupların varlığı tartışıldı. Metin içerisinde "linguistic minorities"

terimi de kullanıldığı için tutarlık açısından bu tanım seçildi.

C

D

Direct cost of education: Eğitimin doğrudan/temel maliyeti
Domestic and care work: Ev ve bakım işleri

Education cluster: Eğitim kümesi

→İnsani yardım alanında ve çalışmalarında kullanılan bu terim “eğitim sektörü” odağında kümelenmeyi anlatmaktadır. Eğitim konusunda uzmanlığa ve yetkiye sahip kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır. Terime dair daha detaylı bilgi için bakınız [INEE EiE Glossary](#).

Education in emergencies (EiE): Acil durumlarda eğitim (ADE)

Education outcomes: Eğitim çıktıları

→[Eğitim Reformu Girişimi \(ERG\)](#) eğitim çıktılarının öğrencilerin akademik başarıları ve eğitimle geliştirilen becerileriyle sınırlandırılmaması gerekliliğini vurgular. Bu vurgunun Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Türkiye’de milli eğitimin amaçlarıyla da uyumlu olduğunun altını çizer. Dolayısıyla bu kavram ayrıca okula aidiyet, derslere yönelik tutum, beslenme ve uyku dahil çocuğun iyi olma halini etkileyen unsurları da kapsar bir şekilde ele alınıyor.

E

ECW Gender Accountability Framework: ECW Toplumsal Cinsiyet Hesap Verebilirlik Çerçevesi

ECW Gender Policy and Accountability Framework: ECW Toplumsal Cinsiyet Politikası ve Hesap Verebilirlik Çerçevesi

Early marriage: Erken yaşta evlilik

Education opportunities: Eğitim fırsatları

Educational outcomes: Eğitim çıktıları

Education practitioners: Eğitim verenler ve bazı bağlamlarda eğitimciler

→Danışma sürecinde uzmanlık ve pratisyenlik ayrımı tartışıldı. Metinde eğitim bilimleri bağlamında uzmanlık seviyesinin en üstü olan öğretmenlik mesleğini icra etmeyen ama kendi teknik

uzmanlık alanında eğitim verenlerin kastedilmesi nedeniyle eğitim uygulayıcıları çevirisi yerine “eğitim verenler” seçildi. Metinde öğretmenleri de içeren bir şekilde genel kullanım içinse “eğitimpçiler” seçildi.

Effects of militarization on masculinities:

Militarizasyonun/askerleşmenin erkeklikler üzerindeki etkisi

F

Formative feedback: Biçimlendirici geri bildirim

→ Danışma sürecinde gelen geribildirim: “Öğrenme süreci sırasında öğrencilere anlayışlarını, becerilerini veya performanslarını geliştirmelerinde rehberlik etmeyi ve desteklemeyi amaçlayan geri bildirim ifade eder. Tipik olarak nihai sonucu veya ürünü değerlendiren özetleyici geri bildirim aksine, biçimlendirici geri bildirim, öğrencilerin iyileştirme alanlarını belirlemelerine ve zaman içinde yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmaya odaklanır. Öğrencilerin ilerlemelerine ve öğrenme hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olacak şekilde yapıcı, spesifik ve uygulanabilir olması amaçlanmıştır.”

Fragile contexts: Kırılgan bağlamlar

GAM-IASC Gender with Age Marker: IASC Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Belirteci

GEC Guide to Coordinated Education in Emergencies Needs

Assessment and Analysis: Acil Durumlarda Koordineli Eğitim İhtiyaç Tespiti ve Analizi Rehberi

G

GEM – IASC Gender Equality Measures: IASC Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Önlemleri

Gender aware: Toplumsal cinsiyet farkındalığı

Gender Base Violence (GBV): Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDSŞ)

Gender biased curriculum: Toplumsal cinsiyet önyargılarını üreten öğretim programı

→ Danışma sürecinde bu terim, toplumsal cinsiyet normları ve rollerini içermesi nedeniyle önyargıların ortaya çıkmasını veya yeniden üretilerek kemikleşmesini, dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliğinin dikkate alınmaması ve toplumsal cinsiyete duyarlı olunmaması odağında tartışıldı.

Gender blind: Toplumsal cinsiyet körlüğü

→ Burada “körlük” kelimesi göz ardı etmek, yok saymak, kayıtsız kalmak anlamında kullanılmaktadır. Terimin hem uluslararası dolaşımda hem de dilimize tercümesinde, engelli haklarına duyarlı, sağlamcılığa izin vermeyecek bir muadili bulunamamıştır. Tanıma dair daha detaylı bilgi için bakınız; Melek Zorlu (2021) Cinsiyet Körü, Feminist Bellek. CEİD (2021) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları

Gender continuum: Toplumsal cinsiyet sürekliliği

→ Toplumsal cinsiyet sürekliliği, insan cinselliği çalışmasında cinsiyetin ikili olmadığı veya belirli cinsiyetler “erkek” ve “kadın” ile sınırlı olmadığı, sürekli ve erkek veya kadın cinsiyet üyeleri tarafından yaygın olarak sahip olunan veya onlara atfedilen zihinsel, duygusal, davranışsal ve biyolojik özelliklerin farklı dereceleri ve kombinasyonlarından oluşan bir spektrum oluşturduğu tezidir.[1] Kavrama dair daha detaylı bilgi için bakınız IASC (2021) İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu, Sayfa 380

Gender data snapshot: Toplumsal cinsiyet verisi anlık/güncel görüntüsü

→ Danışma sürecinde gelen geribildirim: “Genellikle cinsiyet eşitliği, cinsiyet eşitsizlikleri veya cinsiyetle ilgili konular gibi konularda önemli istatistikler, eğilimler veya bilgiler sunan, cinsiyetle ilgili verilerin kısa bir özetini veya özetini ifade eder. Bu anlık görüntü, eğitim, istihdam, gelir, sağlık, liderlik rollerinde temsil ve ayrımcılık veya şiddet deneyimleri gibi cinsiyetin çeşitli yönlerine ilişkin verileri içerebilir. Toplumsal cinsiyet verilerinin anlık görüntüsünün amacı, genellikle savunuculuk, politika oluşturma, araştırma veya farkındalık artırma çabaları

için kullanılan, toplumsal cinsiyetle ilgili verilerin mevcut durumuna ilişkin hızlı ve erişilebilir bir genel bakış sağlamaktır.”

Gender digital divide: Toplumsal cinsiyete dayalı dijital uçurum

→ Danışma sürecinde burada dijital araçlara erişimde cinsiyete dayalı bir ayırımın, boşluğun veya farklılığın mevcudiyeti vurgulandı.

Gendered barriers to learning: Öğrenmenin önündeki toplumsal cinsiyete dayalı engeller

→ Öğrenme sürecinde karşılaşılan engeller kişinin kendisinden kaynaklı değil, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları nedeniyle ortaya çıkar anlamında kullanılmaktadır.

Gender equality: Toplumsal cinsiyet eşitliği

Gender equity: Toplumsal cinsiyet hakkaniyeti

Gender focal point: Toplumsal cinsiyet odak kişisi

Gender in Education in Emergencies (Gender in EiE): Acil Durumlarda Eğitimde Toplumsal Cinsiyet (ADE’de toplumsal cinsiyet)

Gender lens: Toplumsal cinsiyet bakış açısı

Gender responsive: Toplumsal cinsiyete duyarlı

Gender responsiveness: Toplumsal cinsiyet duyarlılığı

→ Toplumsal cinsiyeti gözeten, dahil eden, hesaba katan anlamında kullanılmaktadır. Kavrama dair daha detaylı bilgi için bakınız; Melek Zorlu (2021) Cinsiyet Körü, Feminist Bellek. CEİD (2021) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları

Gender sensitive: Toplumsal cinsiyet hassasiyeti

Gender socialization: Toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi

Gender specialist: Toplumsal cinsiyet uzmanı

Gender transformative: Toplumsal cinsiyet dönüştürücü

→ Toplumsal cinsiyet bağlamında dönüşümü veya değişimi sağlayıcı, cinsiyetçiliği, cinsiyete dayalı norm ve eşitsizlikleri dönüştüren, toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde dönüştürücü etkisi olan anlamında kullanılmaktadır.

Girls’ education outcomes: Kız çocukların eğitim kazanımları

→Metinde “education outcomes” çevirisi “eğitim çıktıları”

olarak kullanılmışsa da danışma sürecinde kız çocukların eğitim ile elde edilen sonuçları kasteden bir çeviri olarak “kazanım” önerildi.

Global Coalition to Protect Education from Attack (GCPEA):

Eğitimi Saldırlara Karşı Koruma Küresel Koalisyonu

Global Education Cluster: Küresel Eğitim Kümesi

Global Education Cluster Response Framework: Küresel Eğitim Kümesi Müdahale Çerçevesi

Global Partnership for Education (GPE): Eğitim için Küresel İşbirliği

Grievance redress mechanisms: Mağduriyet telafi mekanizmaları

How is learning on gender equality assessed?: Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair öğrenme nasıl değerlendiriliyor?

Humanitarian architecture: İnsani yardım mimarisi

→ Terime dair daha detaylı bilgi için bakınız; [ICVA](#), [IASC](#) ve [küresel insani koordinasyon mimarisi: STK'lar nasıl dahil olur?](#)

H Humanitarian and development education: İnsani yardım ve kalkınma eğitimi

Humanitarian Needs Overview (HNO): İnsani Yardım İhtiyaçlarına Genel Bakış

Humanitarian Programme Cycle: İnsani Yardım Programı Döngüsü

Humanitarian Response Plan: İnsani Yardım Müdahale Planı

Inclusion: kapsayıcılık

Inclusion specialist: Kapsayıcılık uzmanı

→ Danışma sürecinde gelen geribildirim, Türkiye’de işlevsel anlamda bu kavramın karşılığı bulunmadığı yönünde. Uygulamada/kullanımda olmadığı için Türkçe çeviride bu kavramı yerleştiremedik.

Inclusive, equitable education systems: Kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan eğitim sistemleri

→ Terime dair daha detaylı bilgi için bakınız; [Birleşmiş Milletler Türkiye, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları](#)

Increasingly protracted nature of crises: Krizlerin çoklu/süreğen doğası

→ Danışma sürecinde krizlerin sür-git, süreğen hale gelen doğasının tarihselliği tartışıldı. Krizlerin etkisini daha çok gördüğümüz, hissettiğimiz söylendi. Metin içerisinde kullanım bağlamı farklı krizlerin süreğen olma halinin artması, yoğunlaşması, giderek daha süreğen hale gelmesi veya farklı krizlerin birbiri ardına gelmesi, hep kriz halinde olmamız konuşuldu. Tüm bunları kısa ve öz anlatım için seçildi.

Improved education for all: Herkes için eğitimin iyileştirilmesi

IASC Gender Handbook for Humanitarian Action: İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu

IASC Global Education Cluster: Küresel Eğitim Kümesi

INEE Guidance Note on Gender: Toplumsal Cinsiyete İlişkin Kılavuz Not

INEE Minimum Standards for Education: Eğitim için Asgari Standartlar

INEE Reference Guide on Education Financing: Eğitimin Finansmanı Referans Rehberi

J

Joint Education Needs Assessment (JENA): Ortak eğitim ihtiyaç tespiti/analizi

Learner: Öğrenci

L

Learning: Öğrenme

Learning readiness: Öğrenmeye hazır bulunuşluk

Learning spaces: Öğrenme alanı

→ Danışma sürecinde krizlerde ve acil durumlarda fiziksel bir eğitim ortamı olan okulların kapalı olması veya koşullarının

yeterli veya uygun olmaması halinde eğitimin devam etmesi için kurulan alanlar da düşünöldü.

Learning and teaching materials: Eğitim materyalleri
→ Danışma sürecinde learning, learning spaces, learning outcomes gibi diğer bağlantılı kavramlarla da tutarlık ve krizlerde ve acil durumlarda koşullara ve ihtiyaçlı uyumlu değişimleri veya alternatif uygulamaları da göz önünde bulundurulsa da Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kullanılan “eğitim materyalleri” kavramı daha uygun bulundu.

Local Education Groups: Yerel Eğitim Grupları

M

Marginalisation – marginalised: Ötekileştirme – ötekileştirilen

Menstrual hygiene management (MHM): Menstrüel hijyen yönetimi (MHY)

Mobile learning units: Mobil öğrenim birimleri

O

Object-based interviews: Nesne tabanlı görüşmeler

→ Danışma sürecinde gelen geribildirim: “Nesne tabanlı görüşmeler, görüşme süreci boyunca fiziksel nesnelerin veya nesnelerin yönlendirme veya uyaran olarak kullanılmasını içerir. Bu nesneler genellikle görüşölen kişide anıları, duyguları veya belirli tepkileri uyandırmak için seçilir, böylece deneyimlerinin, bakış açılarının veya anılarının daha derin bir şekilde keşfedilmesini kolaylaştırır. Nesneye dayalı görüşmeler, nitel araştırmalarda veya terapötik ortamlarda özellikle yararlı olabilir ve görüşölen kişilerin kendilerini geleneksel sözlü sorgulamaya kıyasla daha az kısıtlayıcı veya engelleyici şekillerde ifade etmelerine olanak tanır. Ayrıca, yalnızca standart görüşme teknikleriyle ortaya çıkamayacak içgörülerin veya anlatıların ortaya çıkarılmasına da yardımcı olabilirler.”

Opportunity cost of not using child labour: çocuk emeğinden vazgeçme maliyeti

→ Danışma sürecinde çocuk emeğinin kullanılmamasının fırsat

veya gölge maliyeti, çocuk işçiliğine başvurmamanın doğurduğu fırsat maliyeti ve çocuk emeğini kullanmaktan vazgeçmenin maliyeti önerileri de geldi.

Out of school: Eğitim dışında kalma

→ Danışma sürecinde zorunlu eğitim çağında olan fakat eğitim sistemi dışında bırakılma anlamında kullanımı vurgulandı.

Pandemi veya doğal afetler nedeniyle okulların kapalı olması ama uzaktan eğitim ile eğitim süreçlerinin devam ettirilmesi gibi deneyimleri de hatırlayarak okula erişim olmasa da eğitime erişimin mevcudiyeti nedeniyle “okul dışında kalma” olarak çevrilmemiştir. Ne var ki eğitim sisteminde kaydı bulunan fakat çeşitli nedenlerle (mevsimlik gezici tarım işçiliği, süregelen hastalık veya engellilik durumu, göçmenlik statüsü gibi) derslere veya okula devam durumu fiiliyatta (kağıt üzerinde yani kayıtlarda devam gözükmese de) uzun süre kesintiye uğrayan çocuklar için “okul dışında kalma” kavramının daha uygun olduğu da tartışıldı.

Over-age learners: Öğrenim çağını aşmış öğrenciler

→ Türkiye’de İlköğretim ve Eğitim Kanuna göre mecburi öğrenim çağının yaş aralığı ilköğretim için 6-13 yaş, ortaöğretim için 14-17 yaşdır. Danışma sürecinde çeşitli nedenlerle okula geç başlayan (örneğin yasal süreden sonra, 7 yaş ve üstüne) ve bu nedenle olması gereken sınıfın gerisinde kalan çocukları tanımlarken bu İngilizce terimin “okul çağının gerisindeki öğrenciler” olarak çevirme önerisi geldi.

Overlapping vulnerabilities: Kesişen kırılganlıklar

→ Danışma sürecinde çoklu dezavantajlardan, örtüşen kimliklerin (engellilik, göçmenlik, yoksulluk, cinsiyet veya cinsel yönelim gibi) birbirinin üstüne binen yani birikimli kırılganlıklar tartışıldı. Bu birbiriyle ilişkiselliği oluşan kırılganlıkların birleşimiyle yeni ve ayrı bir karakteristik de oluşturduğu konuşuldu.

Para-professionals: Yardımcı personel

→Özel eğitimde öğretmen yardımcısı terimi olsa da metinde odak krizler veya acil durumlarda eğitim olduğundan ve genel olarak metinde kullanımına bakıldığında bu şekilde çevirinin uygunluğuna karar verildi.

P **People-centered development:** İnsan merkezli kalkınma

Positive masculinities: Pozitif erkeklikler

Preparedness: Hazırlık

→Afetlere hazırlık olarak kullanılan bu kavrama dair danışma sürecinde “hazırlıklı olma”, “hazır bulunma” önerileri de gelmiştir.

Terime dair bakınız: [AFAD Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü](#)

Protracted crises: Çoklu/süreğen krizler

Q **Quality of education:** Eğitimin niteliği

Qualify on the job: İşte yetkinlik kazanma

R **Relevance:** Uyumluluk/ilgililik

Resource mobilization: Kaynakları harekete geçirme

Safe Schools Declaration: Güvenli Okullar Deklarasyonu

Sanitation facilities: Temizlik ve hijyen tesisleri

Sanitation needs: Temizlik ve hijyen ihtiyaçları

School-related Gender Based Violence (GBV): Okul Temelli

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDSŞ)

S →Danışma sürecinde, burada bahsi geçen şiddetin veya şiddet riskinin sadece öğretimin yapıldığı alan olan okul sınırlarında yaşanan bir olgu olmadığı, okul güvenliği kavramı ile de bağlantılı halde okula ulaşımı veya okul ekosisteminin bir parçası (öğrenci, öğretmen, idareci, okul personeli vb.) olmayı da kapsadığı tartışıldı. Dolayısıyla mekansal olarak okul bağlamına vurgu yapmak adına “eğitim ortamlarında TCDSŞ” yerine bu terim seçildi.

Social Institutions and Gender Index (SIGI): Toplumsal/Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi

Stimulate step change in the gender and education

outcomes: Toplumsal cinsiyet ve eğitim çıktılarında kapsamlı bir değişimi teşvik edecek

→ Toplumsal cinsiyete dair eğitim çıktılarının adım adım iyileştirilmesini teşvik edecek köklü ve büyük bir dönüşüm.

Stigmatization: Damgalanma/etiketlenme

Strategic Advisory Group: Stratejik Danışma Grubu

Sub-national level: Yerel düzey(de)

Supervisor – Supervising: Süpervizör – Süpervizyon

Surveillance by state and/or non-state actors: Devlet ve/veya devlet dışı paydaşlar tarafından gözetim

Temporary learning space: Geçici öğrenme alanı

Transect walk: Kesit gözlem veya tarama yürüyüşü

→ Bir rota boyunca sistematik bir yürüyüş ile haritalama çalışmasıdır. Katılımcı eylem araştırması yöntemidir. Danışma sürecinde gelen yorumlar: “Kapsamına göre ve barındırdığı anlamları daha iyi temsil edecek şekilde Kesit Gözlem Yürüyüşü veya Kesit Tarama Yürüyüşü olarak Türkçeye kazandırılabilir.” “Yürüme pratiği olarak çevrilebilir.”

Triangulate data: Veriyi çeşitlemek

→ Bir çalışmada zaman, mekân ve kişiler de dahil olmak üzere birden fazla ve çeşitli veri kaynağı kullanılması. Araştırma sorusunun daha kapsamlı anlaşılmasını sağlamak için birden fazla yöntem, veri kaynağı veya bakış açısı kullanılması.

Theory of change: Değişim teorisi

Triple Nexus: Üçlü bağlantı noktaları

→ İnsani yardım, kalkınma ve barış paydaşları arasındaki bağlantıları ifade eder. Acil yardım, kalkınma ve barış inşası arasında tamamlayıcılık ve tutarlılığın yanı sıra paydaşlar arasında koordinasyonu gerektiren operasyonel bir çerçevedir.

Daha fazla bilgi için bakınız: WeWorld (2020) [The Triple Nexus: Questions and Answers on Integrating Humanitarian, Development and Peace Actions in Protracted Crises](#)

UNESCO Global Education Monitoring Report: UNESCO

Küresel Eğitim İzleme Raporu

UNESCO Global Education Monitoring Report Gender

Reviews: UNESCO Küresel Eğitim İzleme Raporu Toplumsal Cinsiyet Gözden Geçirmesi

UNHCR Refugee Education Strategy: Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü, Mülteci Eğitim Stratejisi

UNHCR Refugee Coordination Model: Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü, Mülteci Koordinasyon Modeli

U

V

Violent extremism: Şiddet içeren aşırıcılık

Vulnerable: kırılabilir/kırılabilirlik

Water, Sanitation and Hygiene (WASH): Su, temizlik ve hijyen

Well-being: İyi olma hali

→ Çocuk hakları alanında ve çalışmalarında “çocukların, ergenlerin, öğretmenlerin iyi olma hali” daha yaygın kullanılmaktayken insani yardım ve toplumsal cinsiyet alanında ve çalışmalarında “esenlik” olarak kullanıma daha sık rastlanmaktadır. Ne var ki danışma sürecinde alınan geribildirimlerin çoğunluğu da “iyi olma hali” olarak kullanılması yönündeydi.

W

EDİTÖRÜN NOTLARI

Metnin orijinal dili olan İngilizceden Türkçeye yazılı çevirisinin kontrolü sırasında Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği uzmanları olarak rehberde geçen bazı durumların veya önerilerin Türkiye'deki bağlam veya çalışmalarla ve çeşitli hak alanları ve hak savunuculuğu bakış açıları ve söylemleriyle tam örtüşmediğini, dile/kültüre/kullanıma dair farklılıklar olduğunu gördük. Bu nedenle Türkiye'de rehberin kullanımına dair bu farklılaşan noktaları özellikle belirtmek istedik.

UNGEI [Removing gendered barriers to education in emergencies and protracted crisis \(EiEPC\): Staff capacity building on gender equality with the EiE-GenKit](#) (Acil durumlarda ve süregelen krizlerde eğitimin önündeki cinsiyete dayalı engellerin kaldırılması (EiEPC): EiE-GenKit ile toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışanların kapasitesinin geliştirilmesi) başlıklı bilgilendirme notunu dikkate almanızı öneririz. Bu notta da belirtildiği üzere

“

“Kurumlararası ve dünya çapında geçerli olan EiE-GenKit, programları toplumsal cinsiyete duyarlı ve toplumsal cinsiyeti dönüştürücü hale getirmek için güçlendirici bir dizi pratik araç içeriyor. Araçların kullanımı basit, erişilebilir ve farklı bağlamlar ve acil durum türler için uyarlanabilir.” Dolayısıyla aşağıda yer alan notlar editörlerin bu “farklı bağlamlara uyarlanma”

konusunda özel olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşündüğü hususlardır.

SEMBOLLER

Yeni bakış açısı – Yenileme gerektiriyor.

Uyarılama – Değişirme gerektiriyor.

Türkiye bağlamında karşılığı yok.

1.2.1. TEMEL TOPLUMSAL CİNSİYET TERİM VE TANIMLARI

Toplumsal Cinsiyet tanımında “biyolojik farklılıklara” vurgu bulunmaktadır. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği tanımında da “kadın ya da erkek olarak doğma” geçmektedir. Farklı ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de güncel toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmaları “kadın” ve “erkek” olmak üzere ikili cinsiyet sisteminin dışında, tüm cinsiyet kimliklerini veya cinsiyetsiz ifadeleri kapsamayı önceliklendirmektedir.[1] Dolayısıyla “biyolojik farklılıklar” vurgusu tanımı bu ikili cinsiyet rejimine veya anlayışına hapsedmektedir. Yeni bakış açısı – yenileme için şu kaynaklardan yararlanılabilir: Demet Bolat (2021) Cinsiyet – Toplumsal Cinsiyet, Feminist Bellek. E. İrem Akı (2021) İkili Cinsiyet Rejimi, Feminist Bellek. Deniz Gedizlioğlu (2020) Çeviri Sözlüğü, Kaos GL.
[1] <https://www.17mayis.org/politikalar/siddeti-izleme-ve-onleme-politika-belgesi>

TABLO 1.1: EĞİTİMİN ÖNÜNDEKİ ENGELLER DOĞRUDAN VE DOLAYLI OLARAK KRİZLERLE BAĞLANTILIDIR.

Hamile kız çocukların ya da çocuk yaşta ‘anne’ olmuş kız çocukların eğitime katılımı veya eğitime kaldığı yerden devam etmesi.

TABLO 2.12: INEE ASGARİ STANDARTLAR VERİ TOPLAMA SORULARI INEE AS ETKİ ALANI 5: EĞİTİM POLİTİKASI

Hamile kız çocukların okula devamını ya da okul çağındaki çocuk yaşta ‘anne’ olmuş kız çocukların doğum sonrasında okula dönmesini sağlayan herhangi bir yasa ya da politika var mı? Çocuk askerlerin okula dönüşünü güvence altına alan yasa ya da politikalar var mı?

KUTU 7.1: AKUT DURUMLARDA KIZ ÇOCUKLARIN KATILIMI İÇİN KONTROL LİSTESİ

Kız çocuk evrenini görünür hale getiriniz: Ergen kızların, örneğin yaş, evlendirilmiş olup olmama, eğitim, refakat durumu ve

çocuk sahibi olup olmama vb. gibi temel kırılma ve kapasite kategorilerine göre sınıflandırınız.

Evlenme ve çocuk sahibi olma, yasal olarak çocukla örgün eğitim ilişkisini sonlandırmaktadır. Nişanlılık okulda kalmanın önünde yasal bir engel teşkil etmemekle birlikte, bu gerekçeyle okulu bırakan çok sayıda kız çocuk vardır. Evlilik, hamilelik ve çocuk sahibi olma aşamalarından sonra eğitime (yaygın eğitim) dönüş, uygulamada genellikle karşımıza çıkmamaktadır. Türkiye’de zorunlu askerlik 18 yaşının üstündeki bireyler için düzenlenmiştir. Çocuk yaşta askere alınma veya silahlı çatışma gruplarına dahil olma Türkiye bağlamında karşılığı olmayan durumlardır.

TABLO 2.1: İHTİYAÇ TESPİTİ KONTROL LİSTESİ VERİ ANALİZİ

Özellikle kırılma grupların ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılması için ek ikincil kaynaklar aracılığıyla daha fazla doğrulama arayışına giriniz (gölge raporlar, kadın örgütleri, erkek örgütleri ve engelli derneklerinin raporlarını kullanınız).

TESPİT RAPORU VE ÇIKTILARININ HAZIRLANMASI VE PAYLAŞILMASI

Kadın ve erkek örgütleri, erkek ve kadınlardan oluşan gençlik dernekleri ve engelli dernekleri de dahil (ulusal) sivil toplum örgütleri.

Orijinal metinden ‘erkek hakları örgütleri’ olarak tercüme edilen bu kavram Türkiye bağlamında iki şekilde anlaşılabilir: 1) Pro-feministler de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erkeklere de zarar verdiğini kabul edip eşitlik için mücadele amacıyla bir araya gelen erkeklerin kurduğu örgütler. Türkiye’de 2010’lu yıllarda kurulan “Biz Erkek Değiliz İnisiyatifi” buna örnektir. 2) Pozitif ayrımcılığın ve kadınların güçlenmesi/haklarının korunması için geliştirilen politika ve uygulamaların erkeklerin ‘aleyhine’ olduğunu ve onları

'mağdur' ettiğini düşünen veya 'kendi hakları' için savunuculuk yapmak üzere erkeklerin kurdukları dernek/inisiyatif/platform gibi örgütlenmeler. Türkiye'de "Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu" ve "Erkekleri Koruma Derneği" buna örnek olarak verilebilir.

TABLO 2.1.2: INEE ASGARİ STANDARTLAR VERİ TOPLAMA SORULARI

Sadece kız çocukların devam ettiği okullar ile sadece oğlan çocukların gittiği okullara verilen zarar/yıkım arasında bir fark bulunuyor mu?

KUTU 5.1.2: TOPLUMSAL CİNSİYET VE HEPLER – KANIT

Cinsiyete göre ayrıştırılmış sınıfların kurulması

5.2. TESİSLER VE HİZMETLER

2. ALTYAPI

Saldırıları caydırmak adına okulu koruyabilecek topluluk üyelerini belirleyiniz. Sadece kız öğrencileri kabul eden okullarda polis ve/veya topluluk güvenlik devriyelerini artırınız (toplumsal cinsiyete duyarlı bir erken uyarı sistemiyle harekete geçmek üzere).

Dünyada, çatışma bölgelerinde toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakaları sonrasında veya kız çocuk odaklı bir müdahale gerektiren durumlarda, eğitim verilen mekanlarda kız ve oğlan çocuklar için ayrı ayrı sınıfların belirlenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu uygulama krizle başa çıkma stratejisi olarak gündeme gelen geçici bir durum olduğu için "eğitim sisteminde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık" veya "kızların izole edilmesi" olarak yorumlanmadan acil durumlarda ve bir süre için devreye sokulan bir önlemdir.

TABLO 5.1.1: KAPSAYICI HEPLER İÇİN KONTROL LİSTESİ HEP İLKE 1

Esnek zaman çizelgesi, ev-içi bakım yükümlülüğü atanmış kız çocukların sabahın erken saatlerinde ev ve bakım işlerinin yanı sıra kendi işlerini de tamamladıktan sonra okula gidebileceklerini göz önünde bulunduran kolaylaştırıcı bir unsur olabilir. Bu, özellikle 'anne olan' kız çocuklar bakımından önemli olabilmektedir. Esnek zaman çizelgesi aynı zamanda çalışmak zorunda bırakılmış oğlan çocukların (ücretli çalışma, gelir yaratma ya da tarım işlerinde yardımcı olma, ağır ev işleri, vb.) bu görevlerini yerine getirmek ile okula gitmek arasında kritik bir tercih yapmak zorunda kalmayacağı anlamına gelebilir.

Kız çocukların örgün eğitime devam etmek ile ev/bakım işlerini üstlenmek (bir diğer deyişle toplumsal cinsiyet rollerine göre bu 'görevle' yükümlü kılınması) arasında bir tercihe zorlandığı durumlarda, eğitimden kopmamak/okul yaşamının sürekliliğini sağlamak bakımından, eğitime öncelik verilmesi gerekmektedir. Bu durumda ebeveyn veya çocuğun bakımından sorumlu olan kişilerin tercihi ev içi emeğin sürdürülmesi olacak ve eğitim ikinci planda bırakılarak çocuk okul yaşamını bırakmaya zorlanacaktır. Her koşulda eğitimin devam edebilmesi için her iki 'durum'un bir arada yürütülmesinden başka seçenek yoksa esnek zaman çizelgesi kız çocukları okuldan uzaklaştırmamak yönünde bir çözüm olabilir. Oğlan çocuklar içinse haneye gelir getirici bir işin sorumluluğunu üstlenmek, kız çocuklardan farklı olarak, somut bir ekonomik değere karşılık geldiğinden, okul zamanını esnetmek güçlendirici bir strateji değil, çocuk işçiliğini teşvik eden bir durum olacaktır. Çocukların çalış(tırıl)masıyla ilgili yasal düzenlemelerde en az temel/zorunlu eğitimi tamamlamanın 'olmazsa olmaz' bir koşul olarak gözetilmesi gerekmektedir.

TABLO 6.3.3: DOĞRULAMA YÖNTEMİ ÖRNEKLERİ

Kız ve oğlan çocuklar için güvenli ulaşımı sağlama listesi (Örn., sadece kız veya sadece oğlan çocukları taşıyan otobüsler, yürüyüş grupları).

Hane yerleşimlerinin okula uzak olduğu ve güvenli toplu taşıma araçları veya alternatif ulaşım araçları imkanının bulunmadığı bölgelerde kız çocukların her gün okul yolunda çeşitli şiddet, taciz, cinsel saldırı, kaçırma gibi risklere karşı savunmasız olmaları ailelerin okula devamla ilgili kararını etkilemektedir. Bu gerekçelerle okula devam etmesine izin verilmeyen veya gitmek istemeyen kız çocukları başka bir risk bekler: erken evlendirilme. Bu nedenle uzak mesafedeki okula giderken bu tehlikelerden korunmak amacıyla toplu hareket etmek, örnekte yürüyüş grupları oluşturmak bir önlemdir. Hindistan, Bangladeş gibi ülkelerde bunun örneklerini görmekteyiz.

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

EiE-GenKit ile birlikte veya ayrıca kullanılabilir, acil durumlarda eğitim (education in emergencies) ve toplumsal cinsiyet (gender) konularına veya kesişimine odaklanan mevcut bazı yayınları (İngilizce ve Türkçe) aşağıda listeledik. Bu listeyi hazırlarken kendi birikimimiz ve deneyimimizin yanı sıra yukarıda bahsedilen uyarılma sürecinde danıştığımız kişilerin ve kuruluşların da katkısını aldık. Amacımız bir literatür taraması yapmak yerine “akla ilk gelen” veya “kullanılan” kaynakları derlemektir. Bu nedenle bu listenin geliştirmeye açık, eklemelerin veya güncelliğini yitirenleri silmenin mümkün olduğunu belirtmek isteriz.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII)

Dünya Ekonomik Forumu (World Economic Forum) Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) Cinsiyet Eşitliği Endeksi

CARE Gender Marker, Gender Marker Guidance

INEE Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery (2010)

Türkçesi: INEE Eğitimde Asgari Standartlar : Hazırlık, Müdahale, Toparlanma (2010)

IASC Operational Guidelines on the Protection of Persons in Situations of Natural Disaster (2011)

Türkçesi: Doğal Afet Durumlarında İnsanların Korunması ile İlgili IASC Operasyonel Kılavuz İlkeleri (2011)

IASC Guidelines for Integrating Gender-based Violence Interventions into Humanitarian Action (2015)

UN Women, Global Guidance on Addressing School-related Gender-based Violence (2016)

Global Partnership for Education, UNGEI, UNICEF, Guidance for Developing Responsive Education Sector Plans (2017)

IASC Gender Handbook for Humanitarian Action (2018)

Türkçesi: IASC İnsani Yardım Faaliyetleri için Toplumsal Cinsiyet Kılavuzu (2018)

IASC, A step-by-step Pocket Guide for humanitarian practitioners (2018)

Türkçesi: IASC, İnsani yardım alanında çalışanlar için adım adım cep rehberi (2018)

The Alliance, Minimum Standards for Child Protection in Humanitarian Action (2019)

INEE Guidance Note on Gender (2019)

IASC Guidelines, Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action (2019)

UNICEF Core Commitments for Children in Humanitarian Action (2020)

Türkçesi: UNICEF Acil Durumlarda Çocuklara Yönelik Temel Görevler (2020)

Government of Nigeria, Plan International, UNICEF, Minimum Standards for Safe Schools (2021)

INEE Minimum Standards Indicator Framework (2021)

INEE Gender Training Manual – INEE Guidance Note on Gender: Gender Equality in and through Education (2021)

UNDP A Gender-Responsive Communication Guide (2021)

Türkçesi: UNDP Toplumsal Cinsiyete Duyarlı İletişim Rehberi (2021)

UNICEF Reimagining Girls' Education: Solutions to Keep Girls Learning in Emergencies (2021)

GFDRR, World Bank, Gender dimensions of disaster risk and resilience: Existing Evidence (2021).

INEE and the Alliance Guidance Note: Supporting Integrated Child Protection and Education Programming in Humanitarian Action (2022).

Education Cannot Wait, Removing gendered barriers to education in emergencies and protracted crisis (EiEPC): Staff capacity building on gender equality with the EiE-GenKit - October 2022 (2022).

The Alliance, Designing cash and voucher assistance to achieve child protection outcomes in humanitarian settings (2022).

UN Women Kolaylaştırıcı Kılavuzu: Mülteciler için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Müdahale Programları – Sivil Toplum Kuruluşları için Kapasite Geliştirme Eğitimi (2022).

IINEE Brief: The Need to Provide Holistic Support to Young Children in Acute Emergencies (2023)

UNESCO Conceptual Framework for Education in Emergencies Data (2023)

UNESCO Guidelines and toolkit for a diagnosis of the education in emergencies data ecosystem (2023)

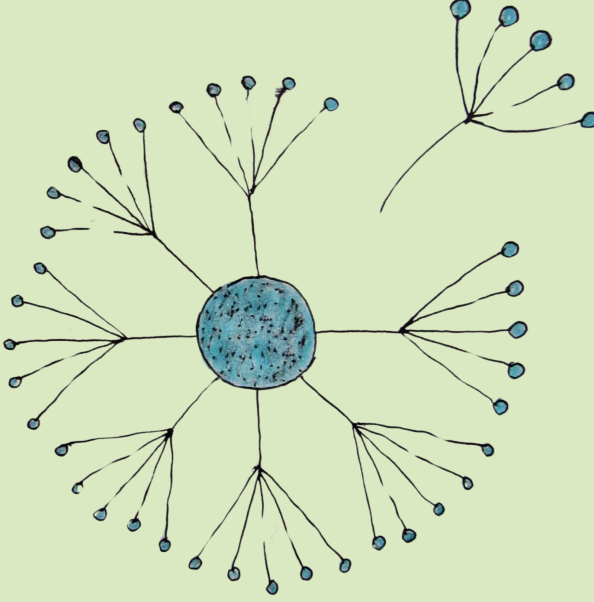
UNESCO Institutionalizing education in emergencies data production and use for crisis-sensitive educational planning (2023)

Jesuit Refugee Service, A Guide to Inclusive Education 2023 (2023)

Education Cannot Wait, Embedding Violence Prevention and Response in Education in Emergencies and Protracted Crisis Settings (2023)

The Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, The Centrality of Children and their Protection in Humanitarian Action - An Introduction (2023)

UÇAN SÜPÜRGE KADIN İLETİŞİM VE ARAŞTIRMA DERNEĞİ

Logo yorumu: Bestami EĞİ

---

www.ucansupurgederneği.org
info@ucansupurgederneği.org